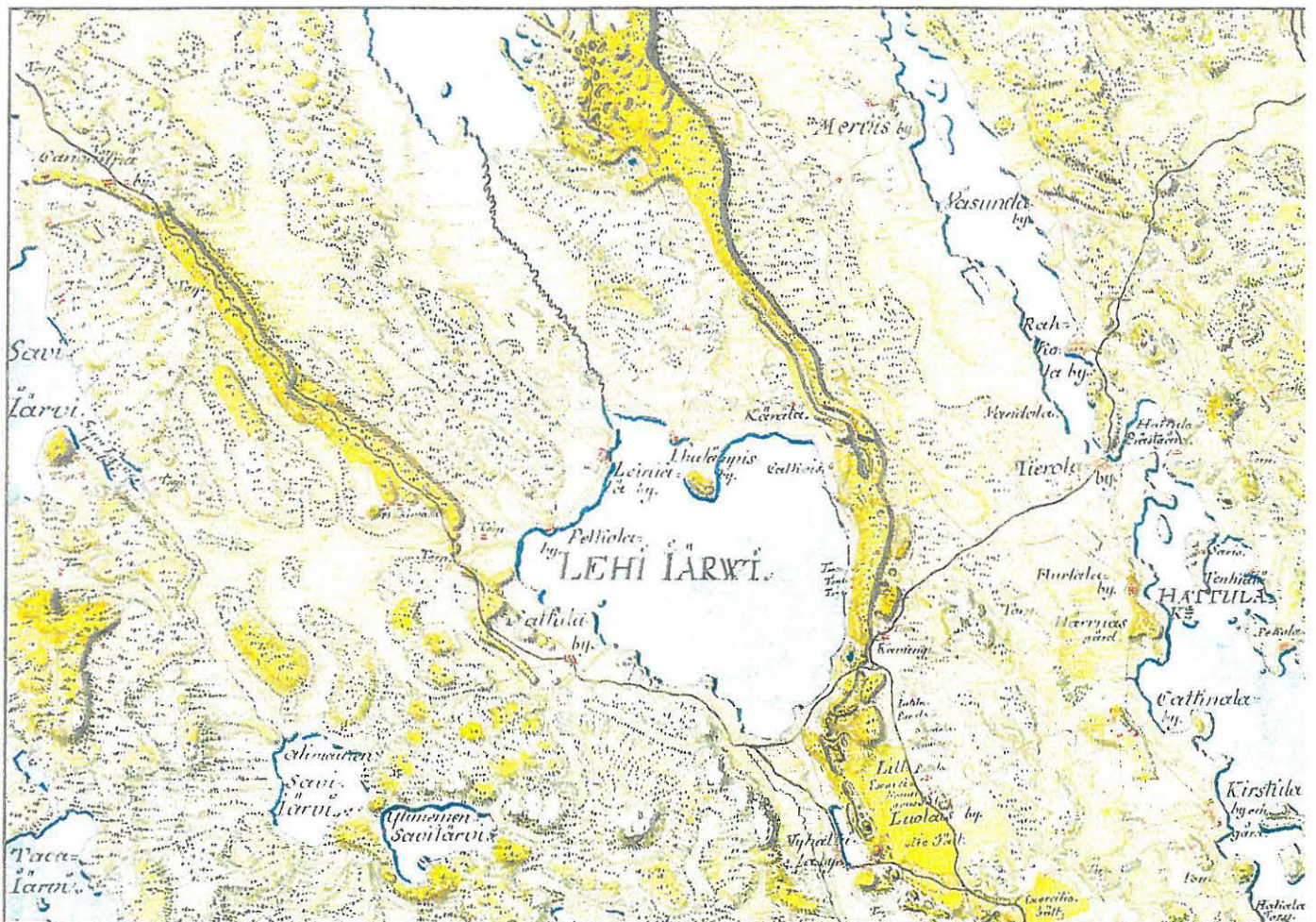
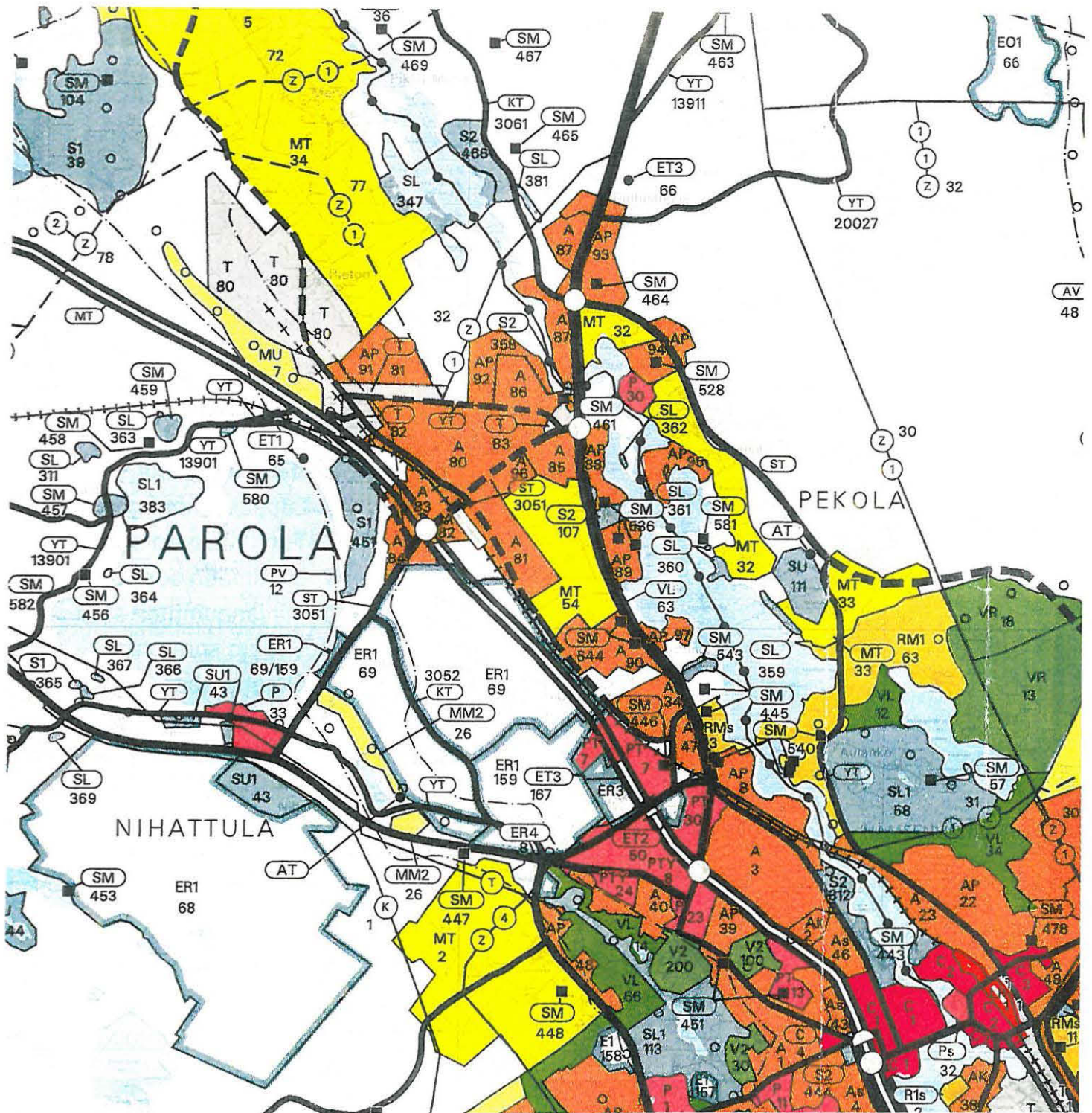

HATTULA

Parolan - Katinalan osayleiskaavan ympäristöselvitys

LIITTEET

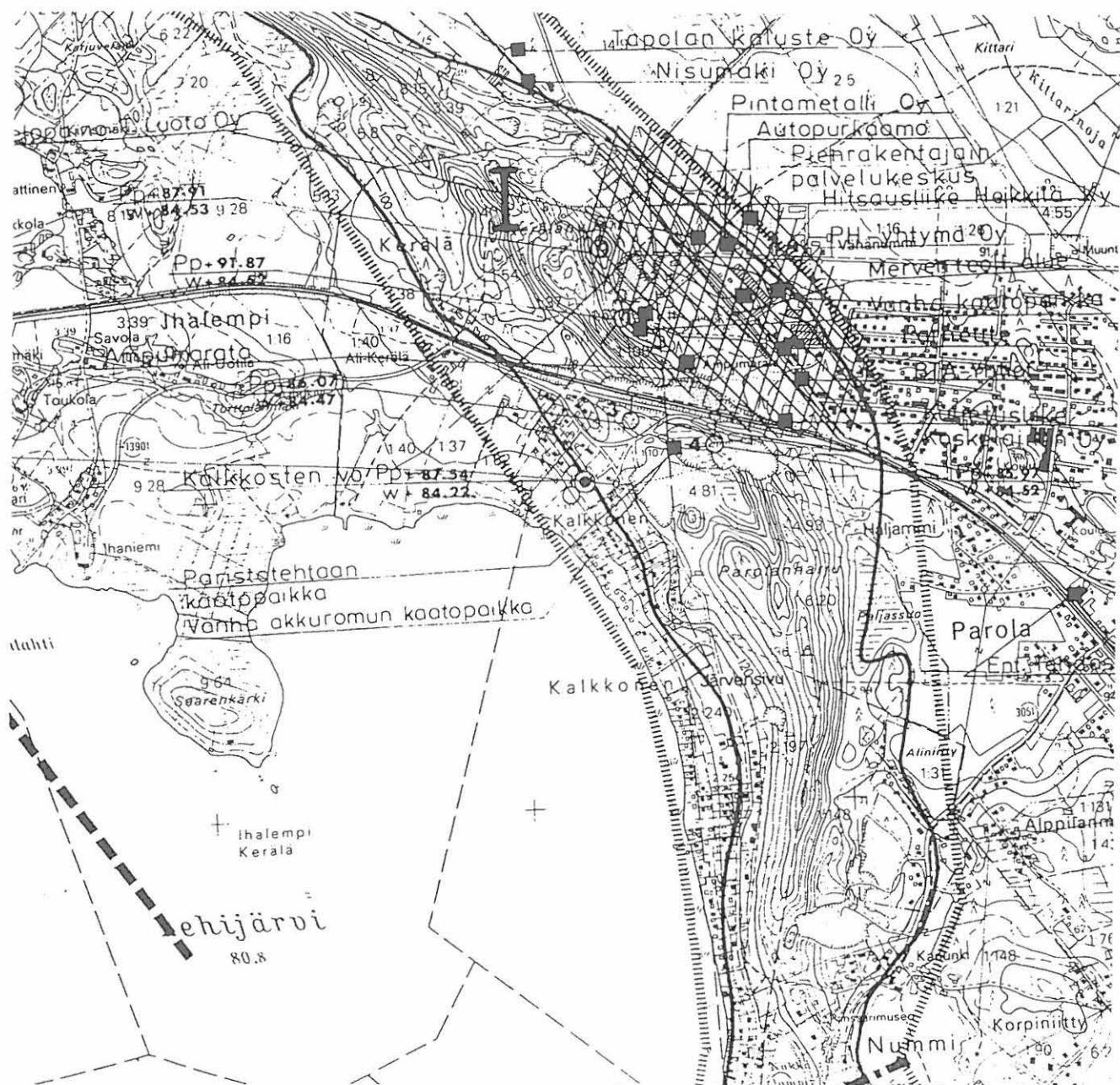

A	Taajamatoimintojen alue
MT	Maa- ja metsätalousalue
T	Teollisuustoimintojen alue
SM	Muinaismuistialue
VL	Lähivirkistysalue

HATTULAN KUNTA

Parolan - Katinalan osayleiskaavan
ympäristöselvitys

Ote Hämeen seutukaavojen yhdistelmä
12.4.1995

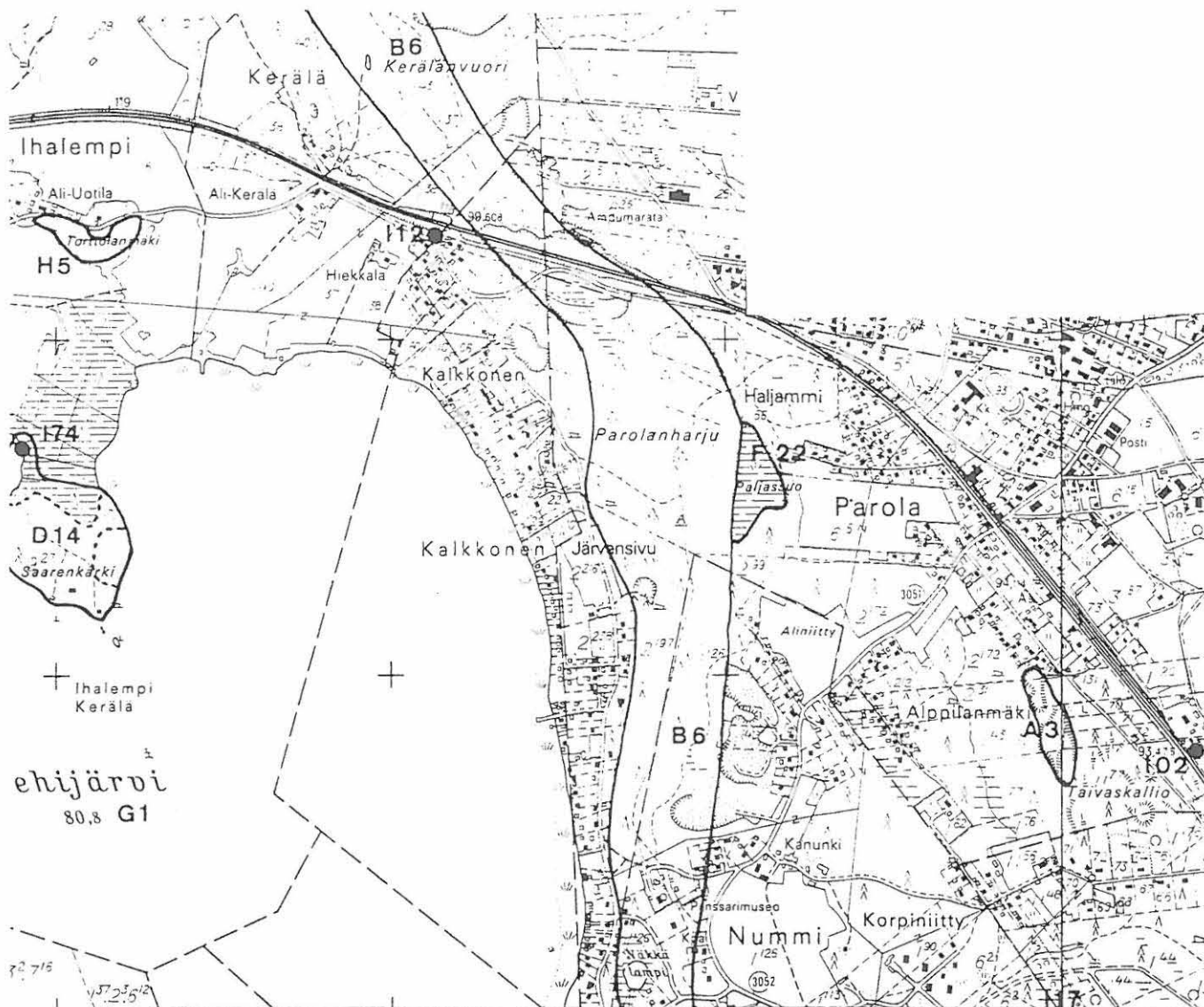

- 7 Pohjavedenottamo (10 asuinhuoneistoa liittynyt)
- 6 Alustavasti tutkittu pohjavedenottamon paikka
- I Vedenhankinnalle tärkeät pohjavesialueet
- Pohjavesialueen raja
- Pohjavesialueen varsinaisen muodostumisalueen raja
- 12 Pohjavesiputki
- Pp+55.04 Pohjavesiputken pään korkeus
- w+35.17 Pohjavedenpinnan korkeus
- Pohjaveden puhtaudelle vaaraa aiheuttava laitos, varasto, huoltamo, tms.
- Pohjaveden puhtaudelle vaaraa aiheuttava teollisuusalue

HATTULAN KUNTA

Parolan - Katinalan osayleiskaavan
ympäristöselvitys

Pohjavesialueet kartta

HATTULAN KUNTA

Parolan - Katinalan osayleiskaavan
ympäristöselvitys

Hattulan luonnon suojelu -julkaisun kohteet

Pk 213106 D, 213204 C. Ihalemmen, Kalkkosten, Mierolan, Hurttalan, Nummen ja Nihattulan kylät, yhteensä kymmeniä tiloja. Paikallinen suojelukohde. Pituus 8 km, pinta-ala 230 ha.

Parolanharjun luoteispää liittyy saumatta Tenholanlukkoihin ja Laikkaanvuoreen. Luoteesta harju kulkee kapeana selänteinä kaakkoon ja kohtaa vähitellen yli 130 m mpy. olevaksi Kerälänvuoreksi. Rautatieleikkauksen pohjoispuolella Kerälänvuori hajailee 1800 m pitkäksi, 400-600 m leveäksi mäki- ja suppa-alueeksi. Rautatieleikkauksesta lähtien pääselänne kulkee korkeana Kanunkiin asti. Sen jälkeen harju alenee ja leviää Parolan varuskunnan kohdalla suppamaastoksi ja Hattulan puolella päättyy Nihattulan kylään erilliseen Huhdanmäkeen. Hämeenlinnan puolella harju jatkuu välittömästi Ahvenis-tonharjuna. Harju on tärkeä pohjaveden muodostumisalue.

Harjun lakialueilla sekä eteläisillä ja lounaisilla rinteillä kasvaa pääasiassa mäntymetsää; metsätyyppi on laajoilla alueilla puolilehtoa (häränsilmä-puolukka-alatyyppi tai puolukka-mansikka-tyyppi). Varjorinteillä ja suppien pohjissa on kuusikkoa, tavallisesti MT - OMT, mutta paikoin puolilehtoa (lähinnä nuokkuhelimikkä-linnunherne-tyyppiä). Suppien pohjilla on usein kosteikko tai vähäinen suo. Harjualueen kasvilajistoon kuuluvat luonteenomaiset harjukasvit, mm. lukuivat lehtopensaslajit, sinivuokko, keväinen linnunherne, kangasajuruoho, hietaorvokki ja lehtoluste, sekä pari erikoisuutta, nimittäin kylmänkukka Nihattulan alueella ja masmalon uhanalainen harjurotu.

Varsinkin Parolan läheisyydessä harjun laella ja koko harjualueella risteilee ahkerasti käytetty polusto. Paitsi erinomaista ulkoilumaastoa, etenkin Parolan kohdalla oleva selänne on eräs Hattulan parhaita näköalapaikkoja (kuva 20). Kanungin kohdalla harjurinteillä sijaitsee Panssarimuseo, jonka kävijämäärä on vuosittain n. 60 000 henkilöä.

Parolanharju sijaitsee keskeisellä paikalla asutuksen ja tiestön lähellä. Siitä on otettu runsaasti soraa; suuria kuoppia on etenkin Ihalemmen kohdalla, Rannikontien risteyksessä, rautatieleikkauksessa, Kalkkosten kohdalla, Sahanmäessä, Sahanmäen kohdalla Lehijärven puolella, Rantasen kohdalla ja Huhdanmäessä. Puolustusvoimain aluetta Nummella ja Nihattulassa on käytetty panssarivaunujen harjoitusalueena ja se on paikoin hyvin kulluttu. Useat sorakuoppa-alueet ovat maisemallisesti verrattain suojatuissa paikoissa, mutta etenkin rautatieleikkaus, Lehijärven rannan sorakuoppa (näkyä järven yli), Sahanmäen sorakuoppa ja Huhdanmäen tuhoava soranotto-paikka ovat maisemallisesti valitettavia.

Toimenpide-ehdotukset: Parolanharjun tyydyttävä suojelu kasvavasta suunnittelemattomasta soranotosta on eräs Hattulan tärkeimpiä ja kiireellisimpiä luonnonsuojelutehtäviä. Toistaiseksi soranotto on keskittynyt pääselänteiden reunojen mällille, mutta itse pääselännettäkin on jo jonkin verran kaivettu (mm. Lehijärven kohdalla). Sorakuopat eivät vielä katkaise ulkoilumahdollisuuksia lukuunottamatta rautatieleikkausta eivätkä maisemalliset vauriot ole korjaamattomia. Parolanharju on siis vielä mahdollista säilyttää Hattulan selkärankana. Paine soranottoon on kuitenkin voimakas.

Soranottoaikkojen sijoittamisessa täytyisi periaatteena olla harjun geologisen kokonaisuuden säilyttäminen. Soranotto ei myöskään saa vahingoittaa jo olemassaolevia tai suunniteltuja pohjavedenottoja, eikä pilata alueen maisemaa eikä ulkoilumahdollisuuksia. Parolanharjun alueelta pitäisiikin laatia yksityiskohtainen selvitys siitä, mitkä osat harjusta varataan soranottoon, mitkä jätetään luonnontilaan. Samalla asetettaisiin jälkien hoitovelvoitteet: soranottoalueet pitäisi ehdottomasti siistiä käytön la-kattua, rautatieleikkaus välittömästi.

Esitämme, että Hattulan kunta teettäisi kyseisenkaltaisen selvityksen Hattulan harjuista, nimenomaan Parolanharjusta ja sen jatkeista Uiheronharjusta, Tenholanlukoista ja Ruskeenharjusta, ts. laatisi harjuosayleiskaavan.

Maanomistajat: Yksityiset, valtio (Puolustuslaitos).

F22. PALJASSUO

Kuva 30, s. 72. Kartta 8a.

Pk 213204 C. Hurttala 4⁵⁶, 6¹⁵. Paikallinen suojelukohde, opetuskohde. Pinta-ala 4 ha.

Paljassuo on syntynyt harjukuoppaan. Sen reunat kohoavat jyrkäksi harjurinteeksi länsipuolella, ja muuallakin vaihettuminen mineraalimaahan on jyrkkä. Laiteet ovat kapeita, heikostikehittyneitä. Suon reunat ovat lähinnä tupasvillaremmettä (TR), keskusta lyhytkortista nevaa (LkN). Suolla pesii kalalokki. Paljassuo on Parolan yhteiskoulun ja Parolan kansakoulun lähin suo ja soveltuu hyvin näiden opetuskohteeksi.

Toimenpide-ehdotukset: Paljassuo olisi syytä rauhoittaa luonnonsuojelu-alueeksi. Sen kuivattaminen ei voi tulla kyseeseen, mutta koska suo sijaitsee aivan Parolan taajaman kyljessä, vaara sen roskaantumiseksi ja turmel-tumiseksi on ilmeinen. Suon reunareittiä pitäisi hoitaa paljaaksihakkuita välttämättä (pohjoispää on äskettäin hakattu paljaaksi).

Maanomistajat: Yksityiset.

A3. TAIVASKALLIO

Kartta 8a.

Pk 213204 C, 213207 A. Hurttala 1⁴³, 2¹³¹, 11⁷⁰, 11⁷¹, 11⁷², 11⁷⁷. Paikallinen suojelukohde. Pinta-ala 2.5 ha.

Parolan taajaman reunoilla on kaksi korkeata kohtaa, joista avautuu edustava maisema Parolan yli. Toinen on Parolanharju ja toinen 139 m mpy. kohoava Taivaskallio eli Palokallio. Taivaskallion laki on osin paljas, osin sillä kasvaa kituliasta männikköä. Kallion itärinne laskeutuu paikoin 15-20 m korkeana lähes pystysuorana jyrkänteeksi. Kalliolle nousee ahkerasti käytetty polku Parolasta ja toinen Korpiniityntieltä.

Toimenpide-ehdotukset: Kallion laki tulee säilyttää rakentamattomana näköalapaikkana ja taata sinne esteetön pääsy. Lakiosaa ei tule hakata paljaaksi eivätkä rinnealueidenkaan paljaaksihakkuut ole suositeltavia. Alueen siistinä pitämiseen tulee kiinnittää huomiota.

Maanomistajat: Yksityiset.

102. Kataja. Pk 213207 A. Hurttala 1²².

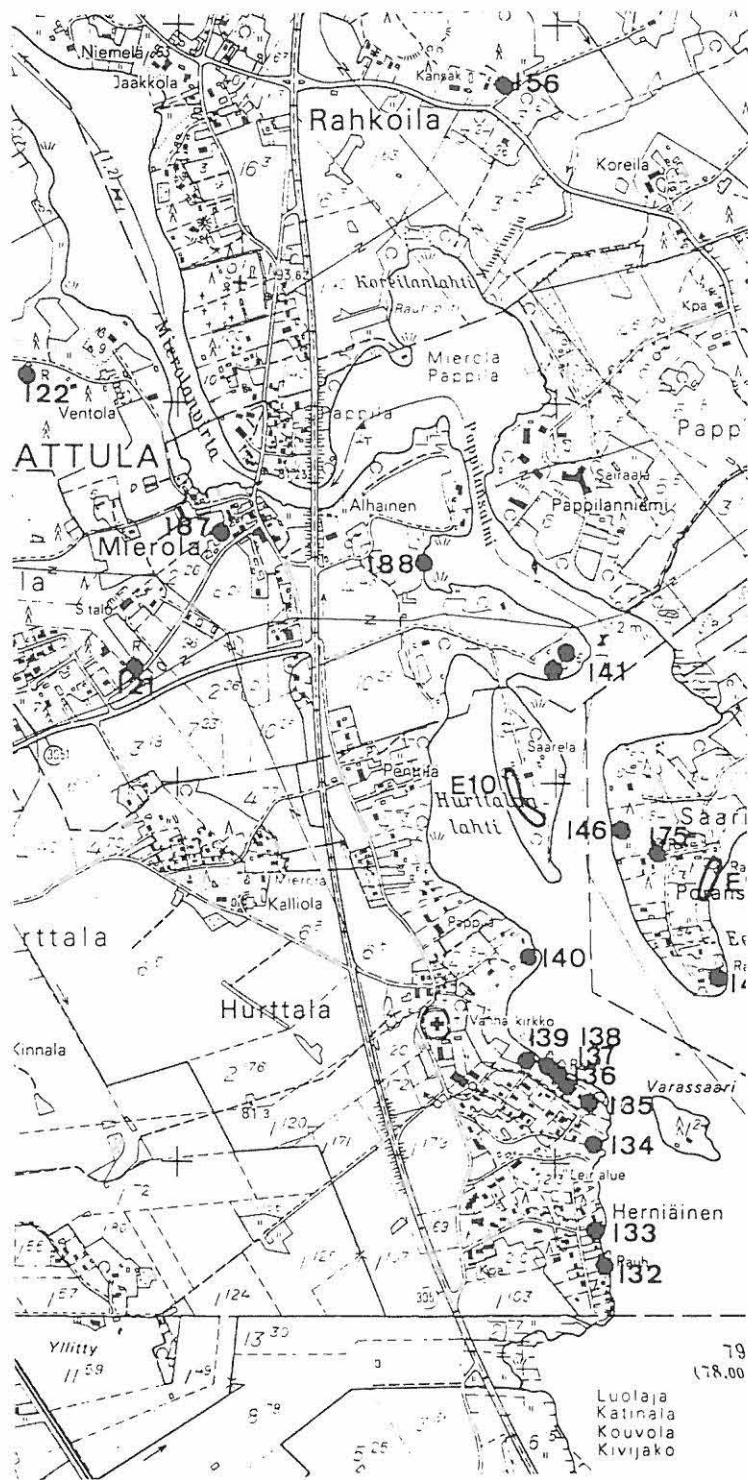
Kartta 8a.

Ymp. 30 cm (1/2 m korkeudelta 1964), korkeus 7 m (1964). Rauhoitettu 1964. Hyväkuntoinen rautatienvarren sypressikataja.

112. Koivu. Pk 213204 C. Kerälä/Kalkkonen.

Kartta 8a.

Ymp. 277 cm, korkeus n. 23 m. 6 m korkeudelta haaraantuu kolmeen samankokoiseen haaraan. Rautatien ja maantien välissä näkyvästi.

121. Kuusi. Pk 213207 A. Mierola 3¹⁶. Kartta 9a.
Rauhoitettu 1964. Puhelin-/sähkölinjan vedon yhteydessä puu oksittu
muutamia vuosia sitten yli puolivälin. Rauhoitus syytä purkaa ja puu
kaataa.
132. Kynäjalava. Pk 213207 A. Hurttala 1⁹¹. Kartta 9a.
Ymp. 304 cm, korkeus 17 m. Rauhoitettu 1964. Useita juurivesoja, lat-
va huonokuntoinen.
133. Kynäjalava. Pk 213207 A. Hurttala, Herniäistenniemen Kartta 9a.
kylärannan eteläpuolinen rantatontti.
Ymp. 164 cm. 4 pienempää puuta samalla tontilla.
134. Kynäjalava (7 puuta). Pk 213207 A. Hurttala, Herniäis- Kartta 9a.
ten leirintäalueen pohjoispuolinen rantatontti.
Ymp. 139 cm, 86 cm, 123 cm, 141 cm, 183 cm, 105 cm ja 164 cm.
135. Kynäjalava (3 kpl). Pk 213207 A. Hurttala 6³ (tai sen Kartta 9a.
pohjoispuolinen rantatontti).
Ymp. 166 cm, 159 cm ja 44 cm. Rantaan johtavan polun varressa.
136. Kynäjalava. Pk 213207 A. Hurttala 1⁶⁷. Kuva 3, s. 15. Kartta 9a.
Ymp. 340 cm. Rauhoitettu 1964. Hyväkuntoinen, alla useita taimia.
137. Kynäjalava. Pk 213207 A. Hurttala, Herniäinen, edelli- Kartta 9a.
sen ja seuraavan välissä.
Ymp. 140 cm. 2-haarainen puu. Mahdollisesti rauhoitettu 1966 (Hurttala
1⁶⁶-tilan rauhoitettua kynäjalavaa, ymp. 128 cm, korkeus 12 m
(1966), ei pystytty paikallistamaan).
138. Kynäjalava. Pk 213207 A. Hurttala 1⁶⁶. Kartta 9a.
3-haarainen, ymp. 226 cm + 105 cm + 96 cm, korkeus 17-18 m. Rauhoitet-
tu 1964. Hyväkuntoinen, joku alaoksa katkottu.
139. Kynäjalava. Pk 213207 A. Hurttala 1⁶⁵⁰. Kartta 9a.
Ymp. 106 cm, korkeus 18 m. Kaunismuotoinen puu.
140. Kynäjalava (4 kpl). Pk 213207 A. Hurttala 2¹⁹³. Kartta 9a.
Ymp. 171 cm, 142 cm, 124 cm ja 121 cm. Näkyvällä paikalla hoidetulla
loma-asunnon pihalla. Lisäksi 8 pienempää puuta.
141. Kynäjalava (5 kpl). Pk 213207 A. Mierola 4¹⁶. Kartta 9a.
Ymp. n. 300 cm, 173 cm, 168 cm, 123 cm ja 123 cm. Suurin 3-haarainen.
Lisäksi 5 pienempää puuta. Näkyvällä paikalla niemen käriessä.
156. Metsälehmus (2 ryhmää). Pk 213207 A. Rahkoilla 3⁹. Kartta 9a.
a) 12 runkoa, joista 4 isoa, n. 20 m korkeita. b) 8 runkoa, joista 6
isoa, n. 20 m korkeita. Ryhmät näkyvällä paikalla maan rinteessä
maantien lähellä.
187. Pihlaja. Pk 213207 A. Mierola 2²⁶. Kartta 9a.
Monirunkoinen, kookas ja kaunismuotoinen puuryhmä Mierolan kylän
keskellä.
188. Piilipuu. Pk 213207 A. Mierola 4⁴³. Kartta 9a.
Suurten puitten ryhmä Vanajaveden rantaniityllä.

E10. SAARELAN KYNÄJALAVA-ALUE

Kartta 9a.

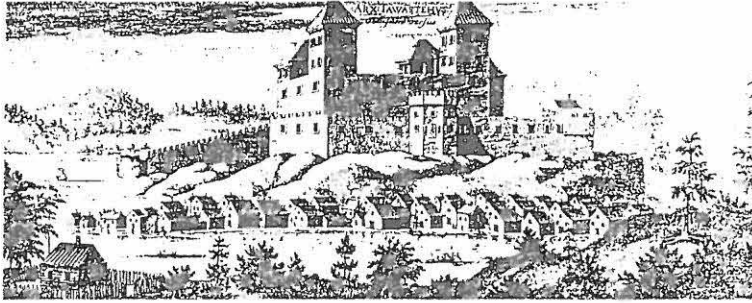
Pk 213207 A. Hurttala 2⁷. Maakunnallinen suojelukohde. Pinta-ala 0,8 ha.
Hurttalanlahden kynäjalavaesiintymistä merkittävin on Saarelan länsi-
rannalla ja keskiosassa. Alue on harmaaleppä- ja koivuvaltainen rantalehto,
jonka yläosassa on 35 kynäjalavaa, joista pääosa on melko suuria. Ympäry-
smitaltaan yli metrisiä on 21 kpl. Osa puista sijaitsee sangen näkyvällä
paikalla laivareitin varressa.

Toimenpide-ehdotukset: Alue soveltuisi rauhoitettavaksi luonnonsuojelu-
alueeksi, jolla pyrittäisiin takaamaan kynäjalavien säilyminen. Muutoin
rannan ja maan käytölle ei tulisi rajoituksia lukuunottamatta maisemallisten
tekijöiden huomioinnon alueen käsittelyssä.

Maanomistaja: Yksityinen.

Hän ei kaikkina vuosinaan ole kyennyt ratkaisemaan, kumpaan maiseman sisin, sen keskittämällä olemus kätkeytyy: järveenkö niemineen ja lahtineen, saarineen ja salmineen, suvineen ja talvineen — vai harjuun, jota lapsi vierasti, jonka nuorukainen löysi ja jota vanha vielä viimeisin voimin palaa näkemään. Se sukelttaa kaakosta valtoimen ulapan sylistä, piiloutuu aluksi metsäiseen niemeen, avautuu sitten ja nostaa rinteilleen suuria kyliä, kunnes ponnahtaa korkealle ja levittäytyy maakunnan kruunuksi, kaikkiin naapuripitäjiin siintäväksi Linnanharjuksi. Tämä sulkee muinaisten valliansa sisään jylhan umpilaakson, Linnanlukon. Sen rinteet ovat äkkiyrkät kuin kirkon katto, sen sora- ja siltä sitoo järven puolella ehtymätön rikas lehtikasvusto, vastakkaisella kupaella ja Linnanlukon syvyyksissä huimaseva kuusikko, vuoroin huimaseva, vuoroin vaikenava, mystillisen arvoituksensa iäti salaava.

Martti Rapola, Vaarin maisema. 1959.

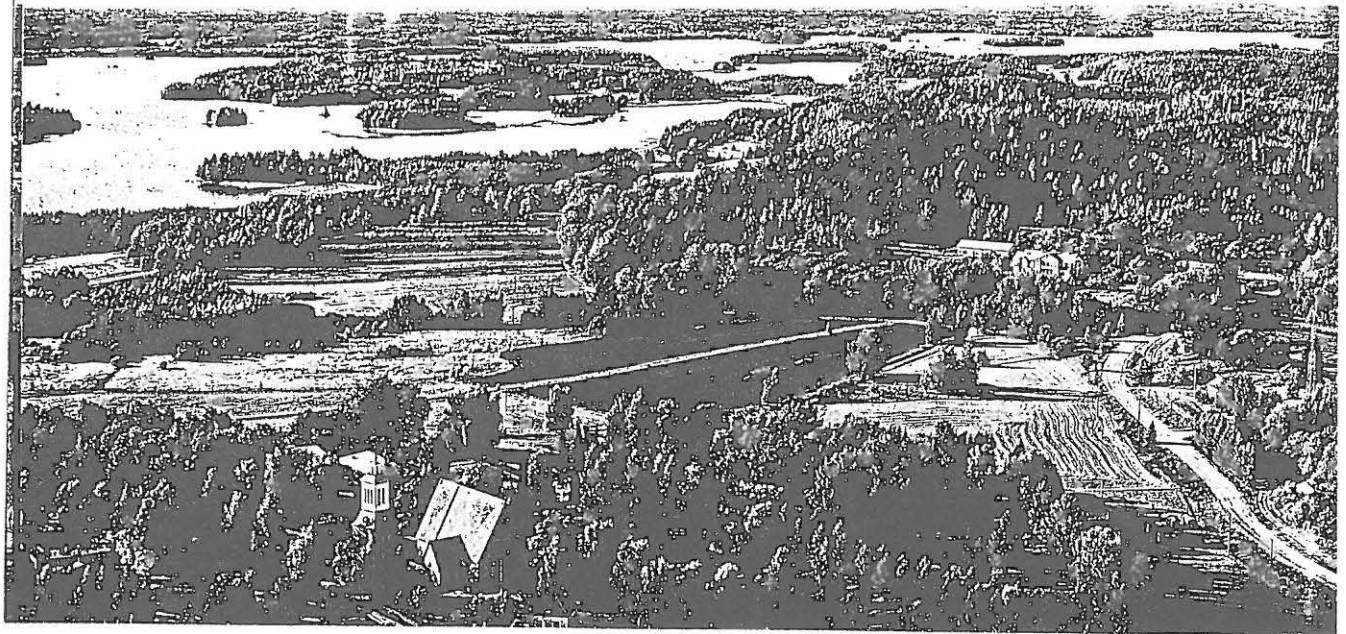

26

Sääksmäen Rapolan linnavuorelta avautuvat laajat näkymät länteen yli Rauttunselän ja kaakkoon kohti laajaa Vanajanselkää. Tämä maamme mahtavin esihistoriallinen puolustuslinna on osoituksena Sääksmäen asemasta muinaisen Hämeen ja koko hämäläisen heimohallinnon keskuksena. Harjun alarinteillä on säilynyt yli tuhatvuotisen viljelykulttuurin jäänteitä, hautaröykkiöitä ja kalmistoja, asuin- ja uhri- paikkoja, peltoja, sekä satamapaikka Vanajaveden rannassa. Alue on myös kulttuurikasvilajistoltaan erittäin monipuolinen. Rapolan maisemaan liittyvät kiinteästi harjun juurella sijaitsevat Rapolan ja Voipaalan historialliset kartanot, Sääksmäen

keskiaikainen kirkko sekä Huittulan ja Ritvalan kylät, joista jälkimmäinen on tullut tunnetuksi helkavirsistään. Aina viime vuosisadalta saakka ovat harjun näkymät vetäneet puoleensa matkailijoita ja taiteilijoita, joista mainittakoon Jean Sibelius, Akseli Gallen-Kallela ja Eino Leino. Alueelle asettuivat Emil Wikström, joka rakensi taiteilijahuvin lähelle, Rauttunselän rannalle sekä taiteilijaveljet Kalle ja Mikko Carlstedt, jotka rakensivat ateljeensa Huittulan kylään.

Maisema-alueen ydin on Vanajavesi lukuineen lahtineen, kalliosaarineen ja niemineen. Esihistorialliselta ajalta jatkunut asutus ja maatalous ovat luoneet monikerroksisen kulttuuri-

HATTULAN KUNTA

Parolan - Katinalan osayleiskaavan
ympäristöselvitys

Ote Kansallismaisema-julkaisusta

1. Hämeen linna 1679. Kuvasuunnitelma Erik Dahlbergin piirustuksesta.
Suomen antiikki- ja hoidonala 11766. Museovirasto.

2. Kaakmaen keskiaikainen kirkko ja Tenholan linnaruut.
Lentokuva. Ylläs Oy.

3. Aulanko. Taneli Eskola.

4. Hattulan keskiaikainen kirkko. J. L. Runebergin.

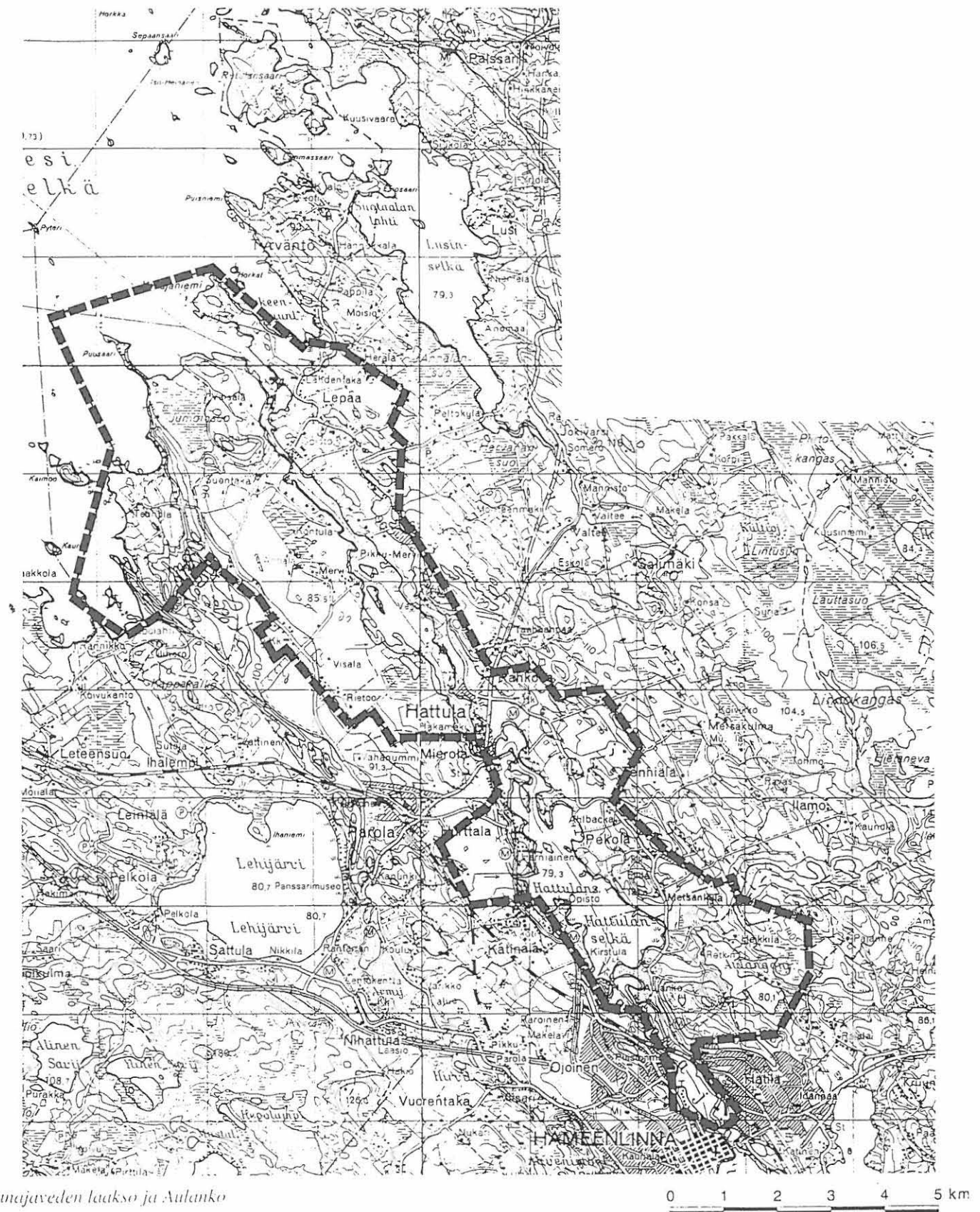
maiseman, mikä näkyy erityisen vaikuttavana Retulansaassa. Yllälymaiseman monipuolisuutta lisäävät perinteisen asutuksen ohella lukuisat laitumet ja katajakedot. Myös Tenholan linnavuoren ympäristössä on arvokkaita rantalehtoja ja hoidettuja katajaketoja.

Vanajaveden kapeikossa vesilläkulkijan katse lipuu ohi lukuisten historiallisten paikkojen — Lepaan kartano keskiaikaisine kappeleineen, laajoine puutarhoineen ja puistoineen, Lahdentaan, Suontaan ja Vesunnan kartanot sekä Mierolan kylä kaunne betonisiltoineen. Ylätien toisella puolen kohoaa mäenkumpareella Hattulan keskiaikainen Pyhän Ristin kirkko, joka muurattiin tiilestä 1300-luvulla samanaikaisesti Hämeen linnan tiilisen rakennusvaiheen kanssa. Katolisella ajalla se oli maamme merkittävimpiä pyhiinvaelluskirkkoja. Arvokas kirkkomaisema on viime vuosikymmenien aikana kärsinyt harkitsemattomasta uudisrakentamisesta.

Aulangon rannan puistoistutukset johdattavat matkailajan Hämeenlinnan kaupunkiin, jossa veteen heijastuvat Hämeen linnan jyhkeät muodot. Linna pystytettiin Hämeen ja koko valtakunnan suojaksi Birger Jaarlin ristiretken jälkeen 1200-luvun jälkipuolella. Alkuaan harmaakivistä linnaa täydennettiin 1300- ja 1400-luvuilla tiilisillä muureilla. Tuloksena oli gotiikan aikakauden edustavimpia prolaaneja tiloja, jotka palautettiin 1979 päätökseen saatetussa restauroinnissa. Päälinnaa ympäröivän kehämuurin ja ympäristön osalta entistämistyöt jatkuvat yhä.

Hämeenlinnan keskusta uusine rakennuksineen katkaisee Vanajaveden laakson yhtenäisen kulttuurimaiseman, johon aiemmin kuului erottamattomasti myös J. L. Runebergin ylläpitämä Hattelmalan harju. Tieleikkausten viiltelemästä harjusta on enää rippeet jäljellä.

HATTULAN KUNTA

Parolan - Katinalan osayleiskaavan
ympäristöselvitys

Ote Arvokkaat maisema -alueet -julkaisusta

Sijainti: Hattula; Hämeenlinna;
Hämeenlahti
Maisonmaakunta: Hämeen viljely-
seutuyhdistys, Keski-Hämeen viljely- ja
seutuyhdistys
Pinta-ala: 7 100 hehtaaria
Kuva: Iosa Intekartan kansio

LIITE 5b

49. Hämeen härkätie

Sijainti: Hämeenlinna, Hattula, Renko, Loppi ja Tammela; Hämeen lääni
Maisemamaakunta: Hämeen viljely- ja järvimaa; Tammelan ylänköseutu
Pinta-ala: 4 700 hehtaaria

Hämeen Härkätieksi kutsuttu entinen Hämeenlinnasta Turkuun johtanut valtatie oli aina vuoteen 1961 yksi Suomen tärkeimmistä maanteistä. Uusi valtatie 10 korvasi sen, mutta historiallinen Härkätien linjaus on edelleen huomattavilta osin ajokelpoisena käytössä paikallis- ja yksityisteinä. Maisemanähtävyytenä esitellään tien osuus Hämeenlinnasta Hattulan, Rengon ja Lopen kuntien kautta Tammelaan.

Luonnonpiirteet

Hämeenlinnasta Tammelaan Härkätie kiemurtelee Tammelan ylänköseudun kumpuilevassa moreenimaastossa. Toisin kuin Varsinais-Suomessa, missä tielinjaus noudattaa jokivarsia, luonnonmuodostumat eivät Hämeessä ohjaa tien linjausta, vaan koillisesta lounaaseen suuntautuva tie kulkee poikittain luode-kaakko-suuntaisia harjuja vasten. Tästä johtuu tien mäkisyyss ja mutkaisuus.

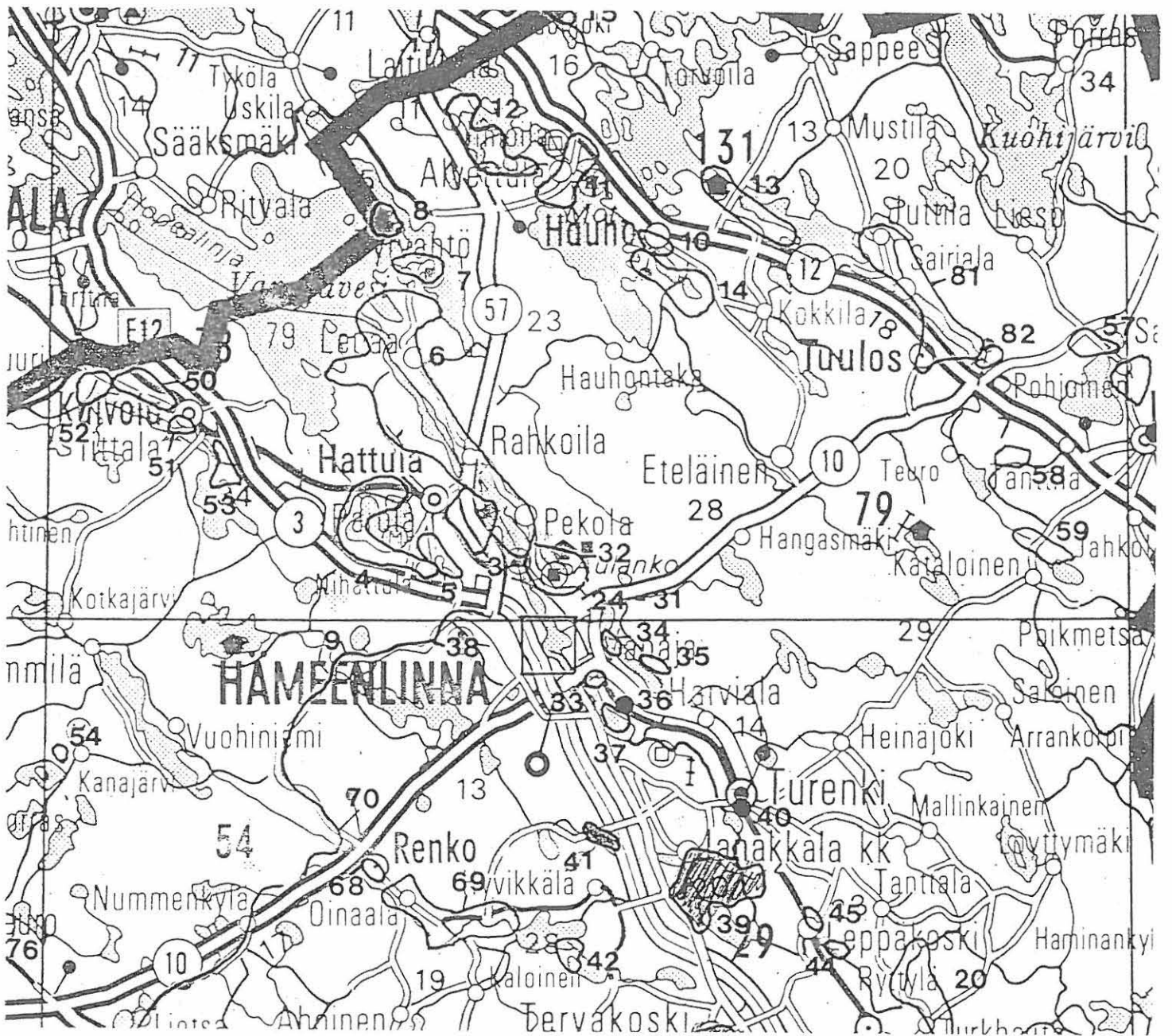
Kulttuuripiirteet ja maisemakuva

Viimeistään 800-luvulla vakiintui rannikon ja sisämaan välille Vanajan Hämentä ja Aurajokilaaksoa yhdistävä yleinen tie, jota myöhemmin kansanrunoissa ja tutkimuskirjallisuudessa alettiin kutsua "Hämäläisten Härkätieksi". Vanhin lähdetieto Hämeenlinnan ja Turun välisestä tiestä on Jaakko Teitin valitusluettelossa Suomen aatelista vastaan vuosilta 1555-1556. Vanhan karttamateriaalin ja Jaakko Teitin tieluettelon perusteella Härkätien linjauksen on todettu pysyneen lähes muuttumattomana myöhäiskeskialta 1800-luvulle saakka.

Vuonna 1853 tielinjausta oikaistiin Rengon kirkolta Alajärven kuukkoispuolitse Hämeenlinnaan. Tämä ns. "Reh-binderin oikaisu", joka nykyisin on suu-relta osin tuhoutunut, noudatteli 1600-luvulle asti käytössä ollutta vanhaa tielinjausta. Liikenteellisistä syistä 1600-luvulla siirryttiin kuivemmalle Alajärven luoteispuoliselle reitille, joka nykyisin on jälleen käytössä. 1930-luvulla tietä muutettiin oikaisemalla mutkia ja madaltamalla mäkiiä.

Tien varrella on useita kulttuurihistoriallisesti arvokkaita kohteita. Yksittäisistä rakennusryhmistä arvokkain lienee Tammelan Portaan kylässä Syrjälän neliömäinen umpipiha, joka on Hämeen parhaiten säilyneitä rakennusryhmiä. Tammelan 1800-luvun torpparimiljöötä havainnollistaa Kivilammin torppa harraine hirsirakennuksineen. Perinteistä kylämiljöötä edustavat Rengon Kuittilan kylä tiiviine taloriveineen, varhaiskeskiajalla syntynyt Portaan kylä sekä Tammelan Letkun kylä. Tien varsilla aukeaa pienimuotoisia, Tammelan ylänköseutua hyvin luonnehtivia peltonäkymiä. Paikoitellen näkymiä elävöittävät myös perinnebiotoopit.

Vanhaja Ruotsin vallan aikaisia rakenteita tielinjalta ei ole löydetty. Karttojen mukaista vanhinta tunnettua linjausta edustava Vähä-Heinun ja Nummenkylän välinen tieosuus on museoitu.

HATTULAN KUNTA

Parolan - Katinalan osayleiskaavan
ympäristöselvitys

Ote Rakennettu kulttuuriympäristö -teoksesta

HATTULA

3. Hattulan vanhan kirkon maisema

Hattulan keskiaikainen Pyhän Ristin kirkko on muurattu tiilestä 1300-luvulla samanaikaisesti Hämeen linnan tiilisen rakennusvaiheen kanssa. Kirkon runkokuoli on holvattu kolmivaivaksi. Siihen liittyvät sakaristo ja asehuone antavat kirkolle ristimäisen muodon. Nykyinen asehuone on vasta keskiajan lopulta ja poikkeaa osittain harmaakiviseinäisenä muusta rakennuksesta. Kirkon ulkoarkkitehtuurille antavat leimansa korkeat päädyt, tiiliset tukipylväät ja niukka tiilikoristelu. Kirkkosalin rikas kalkkimaalauskoristelu on 1500-luvun alkupuolelta. Lohjan kirkon ohella Hattula on maamme merkittävimpiä kuvakirkkoja. Maalausten pääaiheena on Kristuksen elämänavaiheet. Kirkon ympärillä on laaja kirkkotarha, jota on käytetty myös hautausmaana. Harmaakiviseen aitaan liittyy kaksi kivistä ja tiilestä muurattua porttirakennusta, joista pohjoinen on keskiajalta eteläisen ollessa uuden ajan alkupuolelta. Alaosaltaan harmaakivisen kellotapuln yläosa rakennettiin 1813 (IK). Tiilinen, rapattu pitäjänmakasiini on vuodelta 1838-40. Rakennus on nykyisin museokäytössä. Hattulan kirkon maisemallinen merkitys on erittäin suuri, sillä se näkyy Hurttalan peltojen yli radalle saakka. Peltojen keskellä sijaitsevassa metsäsaarekkeessa on Kalliolan tilan tasapainoinen rakennusryhmä. Viime vuosikymmenen aikana tämä arvokas kirkkomaisema on kärsinyt harkitsemattomasta uudisrakentamisesta.

HATTULA

4. Lehijärven kulttuurimaisema

Lehijärvi oli keskiajalla Hattulan tytärpitäjä ja kappeli. Lukuosat arkeologiset löydöt kertovat pitkästä asutushistoriasta. Lehijärven pohjoisranta on tasapainoista kulttuurimaisemaa, jota vanha maantie halkoo elävästi mutkitellen. -Ihaniemen talon pitkä päärakennus on 1800-luvun keskivaiheilta. Myös toinen asuinrakennus on viime vuosisadalta ja jyvääitaa 1700-luvulta. -Pelkolan kartanon rakennusryhmä sijaitsee maisemallisesti huomattavalla paikalla Lehijärven rannalla. Päärakennuksen vanhin osa on 1800-luvun alkupuolelta. Rakennusta on jatkettu 1860 ja korotettu 1886 keskiosaltaan kaksikerroksiseksi. Pihapiirissä sijaitsee toinen 1800-luvun asuinrakennus on tiettävästi päärakennuksen ikäisen. Kartanon vilja-aita on 1800-luvun alkupuolelta. -Nihattulan kylän kantatallot sijaitsevat nauhamaisesti ikivanhan Hiidentien varrella Armijärven rannalla. Torkkolan vanhan säteritilan vanhat asuinrakennukset ovat viime vuosisadan keskivaiheilta. Vanhaa rakennuskantaa on myös Pajulan, Mattilan, Hakolan ja Kupilan tiloilla. Järven kaakkoispohjukassa on tiheään rakennettua mökkipäisäsuutusta. Armijärven koillisrannalla on vanhaa huvila-asutusta. Työväestön mökit ovat perua kylässä vuosisadan alussa toimineesta Aaltosen kenkätehtaasta. Kyläkuvaa on turmelut pahoin Huhdanmäellä harjoitettu soranotto.

-Nikkilän kartanon suuri puinen päärakennus on vanhimmilta osin 1800-luvun alkupuolelta. Nykyiseen, uusklassilliseen asuunsa se on laajennettu vuosisadan keskivaiheilla. Myös rakennusta ympäröivä puisto ja kaksi aittaa ovat tältä ajalta. Ikivanha Hiidentie kulkee kartanon sivuitse. -Sattulan kylä on säilyttänyt tiiviin muotonsa, vaikka rakennuskanta onkin osin uusiutunutta. Yksittäisistä rakennuksista on huomattavin Kukkolan pitkä, 1800-luvulla rakennettu päärakennus. Kylää halkovan tien eteläpuolella on runsaasti vanhaa mökkipäisäsuutusta.

HATTULA

5. Parolan nummi

Parolan nummi on ollut sotaväen harjoituskenttänä vuodesta 1777. Kustaa III vieraili leirillä kolmasti, Kustaa IV Adolf ja Aleksanteri I kerran ja Aleksanteri II kahdesti. Vuoden 1863 kesäleirillä tapasivat toisensa Venäjän keisari Aleksanteri II ja J.W. Snellman ja tämän tapaamisen seurauksena keisari allekirjoitti 1.8.1863 julkaistun ase-tuksen, jonka mukaan suomen kieli tuli maassamme yhdenvertaiseksi ruotsin kanssa. Tämän tapaamisen kunniaksi paikalle pystytettiin 1868 ruotsalaisen kuvanveistäjä Andreas Fornanderin muovailma pronssileijona.

HATTULA

6. Vanajaveden kapeikon kulttuuri-maisema välillä Hämeenlinna-Hattula-Tyrväntö

Vanajaveden kapeikon rantamaisemat muodostavat harvinaisen rikkaan ja monipuolisen kulttuurimaisemakokonaisuuden. Kiinteän asutuksen jälkeä on runsaasti jo rautakaudelta saakka. Hämeen linna, Hattulan kirkko ja Tyrvännön sakasti erottuvat maisemasta keskiaikaisen kulttuurin monumentteina. Alueen kylistä on Mierola parhaiten säilyttänyt perinteisen rakenteensa. Pitkällisen kartanokulttuurin vaikutus näkyy Lahdentaan, Lepaan, Suontaan, Merven, Vesunnan, Alhaisten, Ahlbackan, Ellilän ja Metsänkylän ympäristöissä. -Kapean virran molemmiin puoliin sijaitseva Mierolan kylä muodostaa yhä hyvin säilyneen kylämiljöön. Vanha kyläkeskus sijaitsee virran etelärannalla. Vanhoilla tonteillaan sijaitsevat Uotilan, Rantalan, Tommenin, Pihamaan, Uotilan, Rasin ja Kulmion rakennukset. Mierolan kaunisäärinen teräsbetonisilta⁶ on rakennettu 1918-19 (Oy Constructor Ab). -Alhaisten kartanon puinen päärakennus on vuodelta 1880 (laaj. 1921). Tiilinen karjasuoja on vuodelta 1928 ja hirsinen vilja-aita on 1800-luvun alkupuolelta. Rakennusten ympärillä oleva englantilaistyylinen puisto on 1800-luvun keskivaiheilta. -Hattulan uusi kirkko rakennettiin 1852-1857 (IK/E.B. Lohrmann). Tornilinen pitkäkirkko on puhtaaksi muurattua punatiiltä. Kirkkoa ympäröi hautausmaa.

-Metsänkylän entisen rusthollin puinen, mansardikattoinen päärakennus on 1820-luvulta. Muista rakennuksista mainittakoon kaksi väenrakennusta, vanha tuparakennus, luhti ja aittarakennukset, joista pieni ruoka-aita 1770-luvulta. Punatiilinen karjarakennus on 1850-luvulta. Rakennusta ympäröi vanha rehevä puusto. -Ellilän kartanon päärakennuksen runko on 1850-luvulta. Nykyisen asunsa rakennus sai 1921 (O.Tarjanne). Rakennusryhmään kuuluu lisäksi väentupa, vilja-aita, luhti ja rihi. Päärakennuksen ympärillä on runsaasti vanhaa puustoa ja laajat puutarhaviljelälmät. Kartanon arboretumissa on lukuisia harvinaisia puulajeja. -Ahlbackan kartanon päärakennus on rungoltaan 1800-luvun alusta. Rakennus uusittiin 1924 (D.Frölander-Ulf). Sitä ympäröi vehmas puisto. Talousrakennuksista mainittakoon vanha tuparakennus, tiilinen rapattu viljama-kasiini vuodelta 1809 sekä samanikäinen tiilinväli. -Rahkoilan historiallinen kyläkeskus on säilynyt uuden kirkon pohjoispuolella. Kylä on Hattulan vanhimpia. Kyläreitit varrella on säilynyt vanhaa rakennuskantaa. -Vesunnan vanhan rälssisäterin puinen päärakennus on rakennettu vaiheittain 1800-luvun kuluessa. Toinen asuinrakennus on 1870-luvulta. Arvid Tavastin ilmeisesti 1500-luvun jälkipuolella rakennuttaman harmaakivilinnan rauniot käytettiin 1840-luvulla nykyisen kivinavetan rakennustarpeiksi. Lisäksi piha-alueella on vanha kellaritupa. Peltoaukealla seisova tuulimylly on 1800-luvun alkupuolelta. Kartanoalueelta avautuu peltojen yli kaunis näkymä Merven selälle. -Lepaanvirran rannalla on sijainnut Tyrvännön ensimmäinen kirkko. Tyrväntö, aikaisemmalta nimeltään Kulsiala, mainitaan hallintopitäjänä vuonna 1405 ja Hattulan kappelinä 1449. Harmaakivinen pieni sakaristo on ilmeisesti 1400-luvun jälkipuoliskolta, jolloin siihen on liittynyt puinen kirkkokuoli. Sakastin ympärillä on harmaakiviäiden rajaama kirkkomaa, jonne on käynti tiilisen porttirakennuksen kautta. -Lepaan kartanossa² aloitti 1912 toimintansa Lepaan puutarhaopisto. Kartanon puinen päärakennus on perimätiedon mukaan rungoltaan 1600-luvulta. Nykyisen asunsa se sai 1800-luvun alkupuoliskolta. Pihamaan sivulla on pykninkirakennus 1800-luvun alkupuolelta. Rakennuksia ympäröivä laaja englantilaistyyppinen puisto ja hedelmätarha ovat 1840-luvulta. Lähellä sakastia on kartanon vanha, mamsellityyppinen tuulimylly. Puutarhaopiston rakennusryhmä sijaitsee lähellä vanhaa kivisakastia ja muodostaa yhtenäisen, klassistisen rakennuskokonaisuuden. Suurin osa rakennuksista on 1930-luvulta. Lepaan kartanoalue ja puutarhaopisto muodostavat Lepaanvirran varrella kasvustoltaan erittäin rikasilmäisen kulttuurimaiseman, joka jatkuu Lahdentaan ja Suontaan kartanoiden kohdalla.

-Lahdentaan kartanon kaksikerroksinen puinen päärakennus on vuodelta 1787. Alkuaan mansardikattoisen talon nykyinen ulkoasu on 1880-luvun korjauksesta. Toinen asuinpihan rakennuksista on vuodelta 1815. Rakennuksia ympäröi laaja 1700-luvulta periytyvä puisto, joka päättyy rannassa kauniiseen paviljonkiin. Vanha Tyrvännön kirkolle johtava maantie sivuaa kartanon lehtevää puistoa.

-Laajaa peltoaukeaa halkova koivukuja johtaa Mervin kartanoon, jonka päärakennus on 1850-luvulla. Rakennusta ympäröi suuri puisto. Mamsellityyppinen tuulimylly on 1800-luvulta.

-Suontaan kartanomiljöö on 1900-luvun alkupuolelta. Rapattu päärakennus uusittiin nykyasuunsa 1927 (Frosterus & Gripenberg). Konttorirakennus ja tiiliset, mahtavan kokoiset karjarakennukset ovat samalta ajalta. Puisto sai nykyisen muotonsa 1930 (B.Schalin).

-Tenholan kartanon puinen päärakennus on vuodelta 1903. Puiston ympäröimään rakennusryhmään kuuluu lisäksi vanha punamullattu tuparakennus, harmaakivinen karjarakennus vuodelta 1890 sekä erikoinen harmaakivistä ja hirrestä 1917 rakennettu vesisäiliö, jonka yläosa on näkötorjina. Kartanoa ympäröi tasapainoinen kulttuurimaisema. Hevoshaan luonnon-suojelualueeseen liittyvät poikkeuksellisen kauniit, katajaa kasvavat kedot.

HATTULA

7. Tyrvännön kirkko ja Suotaalan kylän kulttuurimaisema

Suotaalan kylän pitkästä asutushistoriasta kertovat alueen rautakautiset kalmistot. Antialan kalmistoon liittyy myös harvinainen, noin 50 metrin pituinen kivetty polku. Suotaalan kylä-keskus antaa vielä kuvan vanhasta raitinvarsiasutuksesta, vaikkakin useimmat talot on jakotoimitusten seurauksena siirretty. Vain Mattilan, Anttilan ja Heikkilän talot ovat jääneet. Tyrvännön vanha puukirkko muodostaa näkyvän maamerkin Suotaalan kylän kulttuurimaisemassa. Pitäjänmuseona toimiva lainamakasiini on vuodelta 1850.

-Tyrvännön puukirkko on rakennettu 1799-1800 (M.Åkerblom). Malliltaan se on sisäviisteinen, tasavartinen ristikirkko. Kirkon muotoa on muutettu myöhempien korjausten yhteydessä. Kellotorni sai nykyisen muotonsa vuoden 1902 korjauksessa (H.R.Helin). Myös kirkon sisätilat ja ulkovuoraus uusittiin tässä korjauksessa. Kirkkoa ympäröi vanha hautausmaa.

HATTULA

8. Retulansaaren kulttuuri-maisema

Vanajaveden Retulansaari muodostaa yhtenäisen kulttuurimaisema-alueen, jossa asutuksen jäljet ovat havaittavissa aina rautakaudelta saakka. Myllymäen kalmisto on Tyrvännön suurin, sillä siinä on kaikkiaan 111 kumpua. Lisäksi saarelta on löydetty 15 uhrikiveä.

Saaren keskellä sijaitsevat tiiviinä asutusrykelmänä Alikartanon, Ylikartanon ja Laurilan tilojen rakennukset. Kapea tiepenger sillalta kyläkeskukseen kulkee halki kauniiden katajaa kasvavien ketojen.

-Alikartanon päärakennus on rakennettu 1870-luvulla ja uusittu 1890-luvulla. Pihan toisella sivulla sijaitsee vanhempi päärakennus, joka on rakennettu 1700-luvun lopulla.

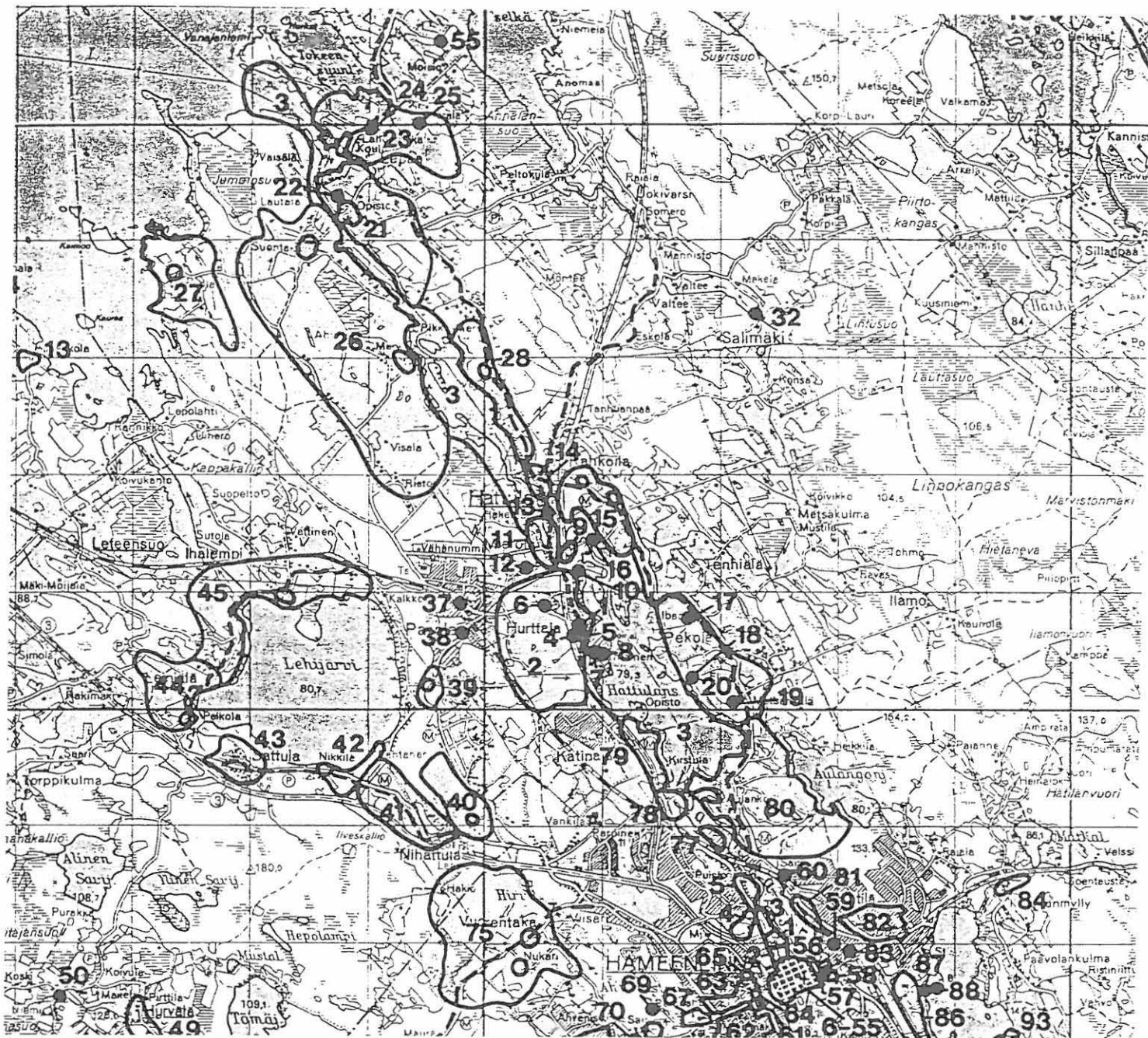
-Ylikartanon päärakennus on rungotaan mahdollisesti 1700-luvulta. Nykyinen ulkoasu on vuodelta 1887. Paikarirakennus on hyvin vanha. Hirsinen viljamakasiini on vuodelta 1812 ja kivinavetta 1870-luvulta.

-Laurilan tilan päärakennus on 1800-luvulta.

HATTULA

9. Hämeen Härkätie

Hämeen Härkätie on maamme vanhimpia yleisiä teitä. Viimeisimpien tutkimusten mukaan se on saanut alkunsa jo myöhäisellä rautakaudella. Tie yhdisti Aurajokilaakson ja Vanajaveden asutuskeskittymät. Keskiajalla sen merkitys hallinnollisena yhdysväylänä Turun ja Hämeen linnojen välillä oli huomattava. Hämeen Härkätie on säilyttänyt perinteisen linjauksensa pääpiirteissään varsin hyvin.

- ARVOKAS RAKENNUS TAI RAKENNUSRYHMÄ , MILJÖÖ TAI MAISEMAKOKONAI-
SUUS (PÄÄASIASSA KULTTUURIMAISEMA)
- ++++ HISTORIAALLINEN RAUTATIE
- HISTORIAALLINEN TIELINJA
- 2 KOHTEN NUMERO (VIITTAÄ KUNNITTAISEEN LUETTELOON)

HATTULAN KUNTA

Parolan - Katinalan osayleiskaavan
ympäristöselvitys

Ote Kanta-Hämeen kulttuurihistorialliset kohteet -teoksesta

HATTULA

1. Hattulan vanha kirkko

Hattulan seurakunta mainitaan asiakirjoissa ensi kerran vuonna 1324, joskin se lienee syntynyt jo Birger Jaarlin ristiretken aikana.

Hattulan Pyhän Ristin kirkko on rakennettu 1300-luvulla samanaikaisesti Hämeen linnan tiilisen rakennusvaiheen kanssa. Hattulan kirkko onkin Turun tuomiokirkon ohella ainoita keskiajan tiilikirkkojamme. Katolisella ajalla Hattulan kirkko oli Hämeen emäkirkko ja laajalti tunnettu pyhiinvaelluspaikka.

Kirkkomaalta on löydetty myös vanhemman, ilmeisesti puukirkkoon liittyneen tiilisen sakariston jäännökset.

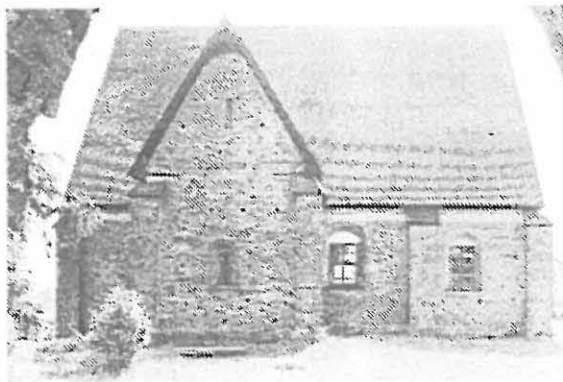
Kirkon suorakaiteen muotoinen runkokuoli on holvattu kolmilaivaiseksi. Runkokuoliin liittyvät sakaristo ja asehuone antavat kirkolle ristimäisen muodon. Nykyinen asehuone on vasta keskiajan lopulta ja poikkeaa osittain harmaakiviseinäisenä muusta rakennuksesta. Kirkon ulkoarkkitehtuurille antavat leimansa korkeat päädyt, tiiliset tukipylväät ja niukka tiilikoristelu. Erityisen piirteen muodostavat myös kuusi tiilistä ihmisnaamiota, joita on käytetty julkisivujen koristeina.

Kirkkosalin rikas kalkkimaalauskoristelu on 1500-luvun alkupuolelta. Lohjan kirkon ohella Hattula on maamme merkittävimpiä kuvakirkkoja. Maalausten pääaiheena on Kristuksen elämänvaiheet. Uskonpuhdistuksen aikana osittain peitetyt maalaukset paljastettiin vuonna 1886 E. Nervanderin johdolla. Konservattori O. Niemi entisti kalkkimaalaukset vuosina 1939-40.

Kirkon ympärillä on laaja kirkkotarha, jota on käytetty myös hautausmaana. Harmaakiviseen aitaan liittyy kaksi kivistä ja tiilestä muurattua porttirakennusta, joista pohjoinen on keskiajalta eteläisen ollessa uuden ajan alkupuolelta.

Alaosaltaan harmaakivisen kellotapulin yläosa rakennettiin 1813 intendentinkonttorin piirustusten mukaan.

R, H, M

Kohde 1. Hattulan keskiaikainen vanha kirkko

2. Hattulan vanhan kirkon maisema

Hattulan kirkon maisemallinen merkitys on erittäin suuri, sillä se näkyy Hurttalan peltöjen yli radalle saakka. Viime vuosikymmenen aikana tämä valtakunnallisesti huomattava kirkkomaisema on kuitenkin pahoin turmeltunut harkitsemattoman uudis-

rakentamisen vuoksi. Erityisen maisemavaurion muodostavat vanhan kirkon välittömään läheisyyteen rakennetut rivitalot sekä kirkon itäpuolelle rakennettu pientalokummajainen.

Hurttalan peltöjen keskellä sijaitsevassa metsäsaarekkeessa on Kalliolan tilan tasapainoinen rakennusryhmä.

R, H, MK

3. Vanajaveden kapeikon kulttuurimaisema välillä Hämeenlinna-Hattula-Tyrväntö

Vanajaveden kapeikon rantamaisemat muodostavat harvinaisen rikkaan ja monipuolisen kulttuurimaisemakokonaisuuden ja se onkin ollut tunnettu turistireittinä 1860-luvulta lähtien. Kiinteän asutuksen jälkeä on runsaasti jo rautakaudelta saakka. Hämeen linna, Hattulan kirkko ja Tyrvännön sakasti erottuvat maisemasta keskiaikaisen kulttuurin monumentteina. Alueen kylistä on Mierola parhaiten säilyttänyt perinteisen rakenteensa.

Pitkällisen kartanokulttuurin vaikutus näkyy Lahdentaan, Lepaan, Suontaan, Merven, Vesunnan, Alhaisten, Ahlbackan, Ellilän ja Metsänkylän ympäristöissä.

Vanajaveden kapeikon merkitys alueen liikennehistoriassa on keskeinen.

R, H, LH, MK

4. Pitäjänmakasiini, Hurttala

Hattulan tiilinen, rapattu pitäjänmakasiini rakennettiin vuosina 1838-1840. Se toimi vuoteen 1902 saakka laina- ja köyhäinviljamakasiinina. Rakennus on nykyisin museokäytössä.

R, M

5. Simolan Sauhupirtti, Hurttala

Simolan tilan vanha päärakennus siirrettiin Hyrvälän kylästä nykyiselle paikalleen museoksi vuonna 1959. Paritupatyyppisen hirsipintaisen rakennuksen pakariosa on rakennettu vuonna 1798 toisen puolen ollessa 1800-luvun alkupuolelta.

R

6. Kalliola, Hurttala

Kalliola on erotettu Herniäisten säteristä 1830-luvulla. Tältä ajalta on myös tilan puinen päärakennus, jonka ulkoasu ikkunoiden uusiminen on turmellut. Vanha väenrakennus, kavinavetta ja tiilinen viljamakasiini ovat 1800-luvun keskivaiheilta.

Rakennukset muodostavat maisemallisesti merkittävän kokonaisuuden keskellä Hurttalan pelloaukeaa.

R, M

7. Herniäinen, Hurttala

Herniäisten kartanon navetan vierestä löydetty rautakautinen kalmisto osoittaa paikan pitkää asutushistoriaa. Keskiajalla Herniäinen oli Hurttalan kylän merkittävin talo. Se muodostettiin rälssisäteriksi 1680-luvulla kahdeksasta ratsumestari Kubickille lahjoitetusta talonpoikaistalosta.

Kartanon päärakennuksen keskiosa on tuhoutunut tulipalossa. Jäljelle ovat jääneet 1880-luvulla rakennettu siipiosa ja 1700-luvulta peräisin oleva pieni, nykyisin rappeutunut siipirakennus.

R, M

8. Herniäisten tiiliruukki, Hurttala

Herniäisten rannalla on sijainnut tiiliruukki, jossa 1300-luvulla poltettiin tiilet Hattulan Pyhän Ristin kirkon sekä ilmeisesti myös Hämeen linnan rakennustarpeiksi. Tiiliuunien rakenne on pystytty kaivauksien avulla selvittämään poikkeuksellisen tarkoin.

TH

9. Alhainen, Mierola

Alhaisten kartano on muodostettu 1600-luvun lopulla Sorkkalan rälssitilasta ja Alhaisten tilasta. Sorkkalan on arveltu olleen jo 1300-luvun alkupuolella Jussi Tavastin omistuksessa.

Uuden sillan valmistuttua vuonna 1969 jäi Alhaisten rakennusryhmä erilleen Mierolan muusta rakennuskannasta. Kylästä johtaa koivukuja kartanoalueelle. Vuosina 1879-80 rakennettu puinen päärakennus on vuorattu uusrenessanssi-tyyliin. Vuonna 1921 rakennettu matala ristipääty antoi rakennukselle klassistisen ilmeen. Tämä muutos samoin kuin vuonna 1928 rakennettu tiilinen karjarakennus on arkkitehti Elin Wessmannin käsialaa. Hirsinen vilja-aitta on 1800-luvun alkupuolelta.

Rakennusten ympärillä oleva englantilaisytyylinen puisto on 1800-luvun keskivaiheilta.

R, M

10. Soinilan huvila, Mierola

Tuuhean puuston ympäröimä Soinilan puinen huvilarakennus on rakennettu vuosisadan vaihteessa.

R, M

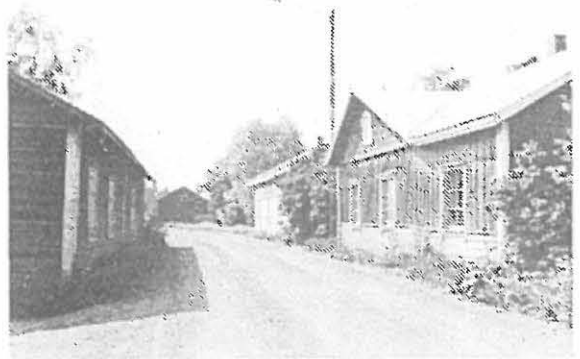
11. Mierolan kylä ja kulttuurimaisema

Kapean Mierolan virran molemmiin puolin sijaitseva Mierolan kylä muodostaa yhä harvinaisen hyvin säilyneen kylämiljöön, jonka osatekijöinä ovat rakennukset, kyläraitit, silta ja rantamaisemat. Uuden sillan ja tien valmistuttua kyläraitti on hiljennyt ja palvelut vähentyneet.

Varhaisin tieto kylästä on 1300-luvun alkupuolelta, mutta Mierolan sijainti ja rannasta löydetty uhrikivi viittaavat vanhempaan kiinteään asutukseen. Kylän vanha tonttimaa sijaitsee virran etelärannalla. Vanhoilla tonteillaan sijaitsevat Uotilan, Rantalan, Tommenin, Pihamaan, Uotilan, Rasin ja Kulmion rakennukset. Sillan pohjoispuolella on joukko pienempiä mökkejä sekä vanhaa huvila-asutusta.

Mierolan kauniskaarinen rautabetonisilta on rakennettu vuosina 1918-19 valtion toimesta Oy Constructor Ab:n laatiman suunnitelman mukaan. Silta on innoittanut useita taiteilijoita, erityisesti Väinö Kampuria, jonka vanha ateljee sijaitsee Mierolan virran rannalla. Siltaa on esitetty TVL:n siltamuseoon.

- Lotti on toiminut kestikievarina 1920-

Kohde 11. Mierolan kyläraittia

Kohde 11. Mierolan silta

luvulle saakka. Vanhempi asuinrakennus on 1800-luvun alkupuolelta toisen ollessa 1860-luvulta.

- Tommenin (ent. Kirrilä) useassa eri vaiheessa rakennettu päärakennus on ulkoasultaan jugend-vaikutteinen.
- Rantalan (ent. Sorkkala) päärakennus on vanhimmita osin 1800-luvun alkupuolelta. Rantala on entinen kaupparakennus.
- Pihamaan (ent. Jussila) päärakennus on 1800-luvun alkupuolelta, nykyinen uusrenessanssi-tyylinen ulkovooraus on vuosisadan vaihteen tienoilta. Pihamaa on entinen kaupparakennus.
- Uotilan (ent. Husula) päärakennus on vuodelta 1870, toinen asuinrakennus on 1800-luvun alkupuolelta.
- Rasin hirsipintainen asuinrakennus on 1800-luvulta. Sitä on lyhennetty toisesta päästä.
- Kulmion (ent. Rokkala) päärakennus on 1800-luvulta. Sitä on jatkettu vuosisadan vaihteessa. Rakennuksessa toimii kauppa.
- Mäkirinne, Lehtomäki ja Kivimäki edustavat pohjoisrannan vanhaa mökkiläisasutusta. Rakennukset ovat 1800-luvun jälkipuolelta.
- Tyynelän jugend-vaikutteinen asuinrakennus on vuosisadan alkupuolelta. Rannassa on kaunista koivuistutusta.
- Mäen rinteessä sijaitseva Hiidenlinna on edustava näyte viime vuosisadan lopun huvila-arkkitehtuurista. Rakennusta koristaa torni ja suuret kuistirakennelmat. Paikan nimi, joka esiintyy myös muodossa Hittolinna, viittaa muinaiseen kulttitoimintaan.

- Mierolan kyläkuvaan liittyy saumattomasti myös Rahkoilan kylään kuuluvat Ylhäisen, Välimaan, Lepistön ja Sommaron rakennukset.

R, HH, LH, MK

12. Jukola, Mierola

Seuratalo Jukola on rakennettu 1910-luvulla ja se on toiminut useiden eri yhdistysten ja seurojen tyyssijana. Myös Hattulan kunnanvirasto toimi talossa 1920-luvulla.

R

13. Hattulan uusi kirkko, Rahkoila

Hattulan uusi kirkko rakennettiin vuosina 1852-1857 intendentinkonttorissa 1851 laadittujen piirustusten mukaan (intendentti E.P. Lohrmann). Rakennustöitä johti tamperelainen E.J. Wennergqvist. Tornillinen pitkäkirkko on puhtaaksi muurattua punatiiltä. Tiilikoristelu ja suippokärkiset ikkuna-aukot liittyvät sen aikakauden uusgoottilaiseen tyyliin. Kirkkosalin keskilaivaa kattaa puinen holvi.

Kirkon ympärillä oleva hautausmaa on otettu käyttöön vuonna 1860.

R, M

Kohde 13. Hattulan uusi kirkko

14. Rahkoilan kyläkeskus

Rahkoilan historiallinen kyläkeskus on säilynyt uuden kirkon pohjoispuolella. Kylä on Hattulan vanhimpia. Kyläraitin varrella on säilynyt vanhaa rakennuskantaa.

R, M

15. Koreilanlahden kulttuurimaisema, Rahkoila

Koreilan vanhan ratsutilan rakennukset

muodostavat eheän kokonaisuuden Rahkoilasta Aulangolle johtavan tien varrella. Asuinrakennuksista vanhempi on tietyvästi 1800-luvun alkupuolelta.

Rahkoilan kansakoulun puinen rakennus on vuodelta 1902 ja siten vanhin Hattulan koulurakennuksista. Koulun takana kohoaa Kettumäen kallio, perinteinen helkavalkeapaikka.

Samaan maisemakokonaisuuteen kuuluvat Koreilanlahden rantaniityt, tien toisella puolen sijaitseva vanha huvilamainen asuinrakennus ja Pappilanniemen koivukuja.

R, MK

16. Entinen kirkkoherranpappila

Pappilanniemi on ollut kirkkoherran virkatalon paikkana 1300-luvulta 1950-luvulle, jolloin alueelle rakennettiin Pappilanniemen sairaala. Entinen pappilan päärakennus on vuodelta 1865.

R, M

37. Parolan työväentalo, Parola

Parolan punaiseksi maalattu työväentalo on säilyttänyt hyvin alkuperäisen asunsa.

R

38. Vaateripustintehdas, Parola

Puisia vaateripustimia yhä valmistava tehdas edustaa häviävää pienteollisuuden lajia.

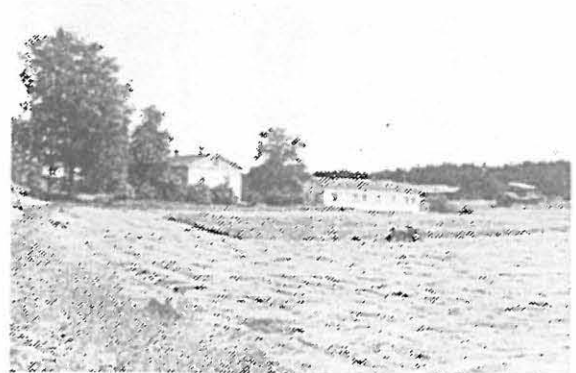
TH

39. Kanunki, Nummi

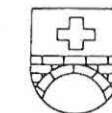
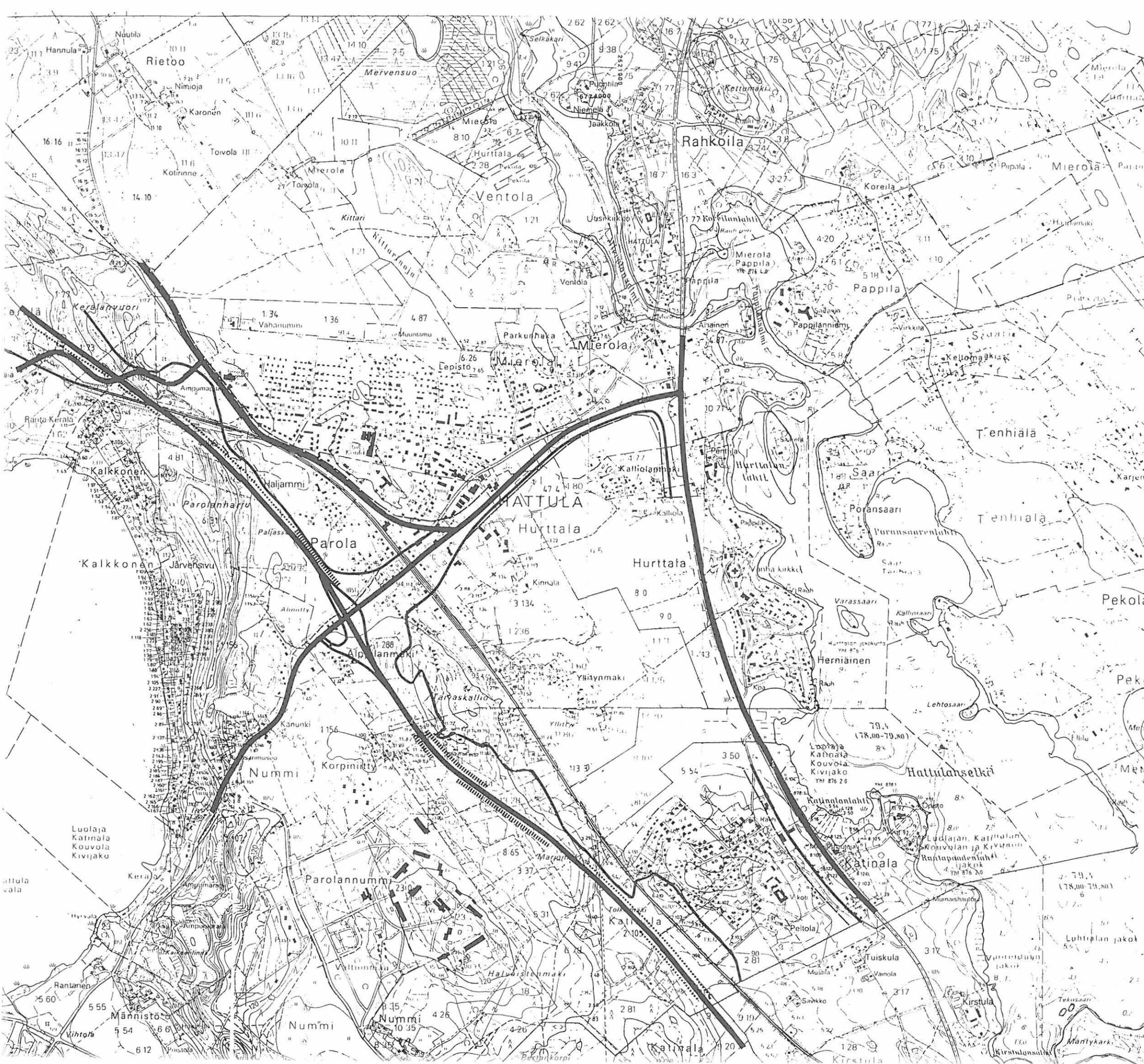
Kanungin talon nimi viittaa siihen, että se olisi ollut katolisena aikana kaniikin eli kanungin asuin- tai palkkatilana. 1600-luvulla siitä tuli itsenäinen rustholli. Viime vuosisadan vaihteessa tilalla oli peräti 12 huvilaa, joita vuokrattiin Parolan leirin upseereille. Tästä huvila-asutuksesta on säilynyt tien toisella puolen sijaitseva koristeellinen huvilarakennus.

Kanungin rakennusryhmä muodostaa harmonisen kokonaisuuden Parolantien varrella. Molemmat pitkät asuinrakennukset ovat 1800-luvun alkupuolelta. Harmaakivinavetta on vuodelta 1898.

R, M

Kohde 39. Kanunki, Nummi

HATTULA

PAROLAN - KATINALAN OSAYLEISKAAVAN

YMPÄRISTÖSELVITYS

- Tarkastellut tiet
- 55dB(A) vrk-melualue
- 45dB(A) yö-melualue
- Meluvalli
- Melukaide

HATTULAN KUNTA

Parolan - Katinalan osayleiskaavan
ympäristöselvitys

Meluselvitys, kartta

SUUNNITTELUKESKUS OY

LIITE 8

HATTULA KUNTA PAROLAN - KATINALAN OSAYLEISKAAVAN YMPÄRISTÖSELVITYS	1:10 000
SUUNNITTELUKESKUS OY Puhelin: 1 - 3300 TAMPERE • Puh. 012235035 Pii FILPUS Virkkunen Heimo/HEINÄVA	KMS-0338 - B4320 -